

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10845632>

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA G‘AZNACHILIK AXBOROT TIZIMIDA BUDJET NAZORATINI YAXSHILASHGA DOIR MASALALAR TAHLILI

Mirsamatov Baxrom Baxodirovich,

O‘zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri

ANNOTATSIYA

Maqolada raqamli iqtisodiyot juda muhim o‘shish sur‘atiga ega bo‘lgan muhim sektori ekanligi xususida so‘z yuritilib, raqamli iqtisodiyot sharoitida g‘aznachilik axborot tizimida budjet nazoratini yaxshilashda SMART boshqaruv dasturlari eng natijador usullardan biri ekanligi va bu dasturning mohiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, byudjet, mablag‘, davlat, fuqaro, g‘aznachilik, mulk, axborot.

ABSTRACT

The article mentions that the digital economy is an important sector with a very significant growth rate, and that SMART management programs are one of the most effective methods for improving budget control in the treasury information system in the conditions of the digital economy, and the essence of this program is analyzed. will be done.

Keywords: digital economy, budget, funding, state, citizen, treasury, property, information.

АННОТАЦИЯ

В статье упоминается, что цифровая экономика является важной отраслью с весьма значительными темпами роста, а также что программы управления SMART являются одним из наиболее эффективных методов улучшения бюджетного контроля в информационной системе казначейства в условиях цифровой экономики, а также проанализирована суть этой программы. будет сделано.

Ключевые слова: цифровая экономика, бюджет, финансирование, государство, гражданин, казна, собственность, информация.

Darhaqiqat, mobil qurilmalarning rivojlanishi jamiyatda internet qamrovini sezilarli darajada kengaytirdi. Binobarin, raqamli iqtisodiyotda yuzaga keladigan raqobat muammolari raqobat masalalarida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Raqamli bozorlarda raqobat muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Katta raqamli bozorlardagi raqobat ko'pincha juda o'ziga xos shakllarni oladi. Birinchidan, biznes modellari yoki platformalari o'rtasidagi raqobat, odatda, ichidagi raqobatdan ko'ra muhimroqdir

Boshqacha qilib aytganda, Internet platformalarining ustunligi yoki hatto monopoliyasi deyarli har doim biznes muvaffaqiyatiga olib keladi. Ikkinchidan, raqamli bozorlar ko'pincha kuchli tarmoq effektlari va miqyos iqtisodlari bilan ajralib turadi, bu esa ustunlik orqali raqobatning bu xususiyatini kuchaytiradi. Uchinchidan, ko'plab raqamli bozorlar ikki tomonlama, shuning uchun kamida ikkita foydalanuvchilar guruhi raqamli platformadan foydalanishdan foyda ko'radi. Misol uchun, qidiruv tizimlaridan Internetdagi ma'lumotlarga kirish uchun ham, reklama beruvchilar tomonidan ham tomoshabinlarga kirish uchun foydalaniladi.

To'rtinchidan, raqamli bozorlar investitsiyalar va innovatsiyalarning yuqori sur'atlari bilan ajralib turadi, bu esa sanoatda texnologik taraqqiyotning jadal rivojlanishiga olib keladi.

Darhaqiqat, raqamli iqtisodiyot sharoitida g'znachilik axborot tizimida budget nazoratini yaxshilashda SMART boshqaruv dasturlari eng natijador usullardan biridir.

SMART boshqaruv dasturi quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

- obyektlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyati samaradorligini oshirishni ta'minlovchi ekspert va tahliliy faoliyat;

- ogohlantirishga asoslangan kuzatuv, obyektlar to'g'risida zarur ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish;

- "kelajakdagi" operatsiyalar oqibatlarini baholash asosida moliyaviy va byudjet nazorati;

- nazorat organi o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning maxsus rejimi uning individual obyektlari bilan.

Tugallangan nazorat harakatlari natijalariga ko‘ra quyidagi hujjatlar tuziladi:

- samaradorlikni oshirish bo‘yicha tavsiyalar

- obyektlarning moliyaviy-xo‘jalik faoliyati

- boshqaruv;

- nazorat va nazorat organining moliya-byudjet sohasida huquqiy tartibga solish predmeti bo‘yicha asoslantirilgan xulosasi;

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatdiki, byudjet jarayonini nazorat qilish sifati va davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirish bo‘yicha ayrim yo‘nalishlarda amalga oshirilgan bo‘lsa-da, elektron nazorat tizimini joriy etish va rivojlantirish bo‘yicha kompleks dastur ishlab chiqilgan.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida g‘znachilik axborot tizimida budjet nazoratini yaxshilashda GIIS "Elektron byudjet" boshqaruv dasturidir.

Bugungi kunda tjorat banklarida GIIS "Elektron byudjet" dan foydalangan holda moliyaviy nazoratni (auditni) bosqichma-bosqich amalga oshirilib kelinmoqda.

Foydalanuvchilarni zarur axborot, tahlil va hisobot vositalari bilan axborot-tahliliy ta‘minlash doirasida “Elektron byudjet” Davlat integratsiyalashgan axborot tizimi (GIIS) yordamida amalga oshiriladigan moliyaviy nazorat (audit) alohida o‘rin tutadi. GIIS davlat byudjetini (moliyaviy) rejalashtirish va davlat moliyasini boshqarishni amalga oshirishda asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun mo‘ljallangan.

Taqdim etilgan axborot tizimining ishtirokchisi sifatida faoliyat yurituvchi xo‘jalik yurituvchi sub’yektlar o‘z faoliyati natijalari to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni jamoatchilikka joylashtiradi va shu sababli ular yanada shaffof bo‘ladi. Davlat G‘aznachilikning IT landshafti quyidagilardan iborat:

- o‘zaro bog‘liq va birlashgan majmuadan;

- turli xil ma‘lumotlarni amalga oshiradigan tizimlar va quyi tizimlarning o‘zlari va tashqi resurslari o‘rtasida oqimlardir.

GIIS "Elektron byudjet" boshqaruv dasturi Moliya vazirligining "Byudjet rejalashtirish" quyi tizimidan tasdiqlangan byudjet ma‘lumotlarini Davlat

G'aznachilikning "Xarajatlarni boshqarish" quyi tizimiga olib kelish bosqichida, konsolidatsiyalangan byudjet ro'yxatidan (SBR) ma'lumotlar olinadi. G'aznachilik xabarnomalari shakllantiriladi, asosiy menejerlar bo'limlariga yetkaziladi. "Xarajatlarni boshqarish" (ER) quyi tizimida bajariladigan operatsiyalar Davlat byudjeti buxgalteriya xizmatining shaxsiy hisobvaraqlarida va buxgalteriya hisobida aks ettiriladi, shuning uchun buxgalteriya hisobi "Buxgalteriya hisobi va hisoboti" (ACR) quyi tizimida ham tuziladi. byudjet tasnifi kodlari (BCC) to'g'risidagi ma'lumotlar sifatida) tartibga solish va ma'lumotnomalar (RNI) quyi tizimiga o'tkazish xarajatlari to'g'risida ma'lumot yetkaziladi.

RMPda byudjet jarayonining navbatdagi bosqichida byudjet majburiyatlari ushbu quyi tizimdan olingan shartnomalar va Yagona xaridlar axborot tizimidan (UPI) olingan davlat shartnomalari bo'yicha ma'lumotlar asosida shakllantiriladi. Yuqoridagilarni sarhisob qiladigan bo'lsak, raqamli transformatsiya sharoitida nazorat faoliyati samaradorligini oshirish hamda muhim qoidabuzarliklar va xavflarni o'z vaqtida aniqlash maqsadida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan og'ishlarning oldini olishga qaratilgan "aqlli raqamli nazorat" zarurligini ta'kidlash o'rinlidir. GIIS "Elektron byudjet" boshqaruv dasturi nazorat va audit faoliyatini avtomatlashtirilgan axborot tizimlari yordamida masofadan turib obyektlar faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar bilan ishlash va batafsil ma'lumotlarni olish mumkin bo'ladi, bu nazoratni sezilarli darajada soddalashtiradi va uning samaradorligini oshiradi. Yagona raqamli platformadan foydalangan holda nazorat (nazorat) va auditorlik faoliyatini amalga oshirish tartibini yangilash yillik buxgalteriya (byudjet) hisobotlarining ishonchliligini, shu jumladan, buxgalteriya (byudjet) hisobini yuritish tartibining tegishli standartlarga muvofiqligini tekshirish sifati va aniqligini sezilarli darajada oshiradi. Buxgalteriya hisobi va hisobotining yagona metodologiyasi, birlamchi buxgalteriya hujjatlarini tayyorlash va ularni vakolatli organlarga topshirishning byudjet tartib-qoidalarini takomillashtiriladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Исаев Э.А. Актуальные вопросы к цифровизации контроля в финансово-бюджетной сфере. *Вестник университета (Государственный университет управления)*. 2022;(8):139–144. DOI: 10.26425/1816–4277–2022–8– 139–144
2. Растегаева Ф.С., Нафикова Р.Р. Цифровизация системы внутреннего контроля. *Креативная экономика*. 2022;16(9):3529–3542. DOI: 10.18334/ce.16.9.116283
3. Летуновский В.В. От сплошного надзора к умному контролю. *Государственная служба*. 2020;22(3):6–18. DOI: 10.22394/2070–8378–2020–22–3–6–18
4. Raphael J. *Rethinking the audit*. *Journal of Accountancy*. 2017. URL: <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2017/apr/rethinking-the-audit.html>
5. Canning M., Gendron Y., O’Dwyer B. *Research forum on auditing in a changing environment*. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 2018;37(2):163. DOI: 10.2308/ajpt-10581
6. *Финансовое планирование и контроль / Под ред. М.А. Паукова, А.Х. Тейлора - М.: ИНФРА-М, 1996.*
7. *Финансы и кредит./Подред. А.М. Ковалевой — М.: «Финансы и статистика», 2004.*
8. Мгшалкин Р.Е. *Теоретические вопросы государственного и финансового контроля//«Финансы». 2003. № 12.*